

K R I G S O V E R S I K T

pr. 20.9.1944.

Westfalen-tragedien - en ny tysk krigsforbrytelse.

En ny, rystende katastrofe har rammet den norske hjemmefront, en ny skjenselsdåd er føyd til de mange tyskerne har gjort seg skyldig i.

På troppetransportskipet "Westfalen", som var før nedgående til Tyskland med ca. 240 tyskerer, hadde tyskerne også stuet inn 50 norske politiske fanger som hadde fått plass i propellergangen; dypest nede i båten. Fredag den 8. sept. da skipet passerte svenskekysten utenfor Marstrand, inntraff to kraftige eksplosjoner; skipet var gått inn i et svensk minebelte. De norske fangene oppførte seg rolig og disiplinert, kom seg alle sammen på dekk langs fire bratte leidere, men ble her møtt av kaos og panikk. Befal og mannskap hadde fullstendig mistet fatningen; man hadde bare inntrykk av at her gjaldt parolen; redde seg den som kan! Der var ingen orden og disiplin; og ingen ga de ordrer som skulle gis. Til dette kom at det blåste storm, og at kranen som skulle svinge ut livbåtene, ikke funksjonerte. Det eneste man hadde å gjøre var å hoppe på sjøen og klamre seg fast til bøyen, flåter og vrakgeds. Skipet holdt seg flytende et kvarters tid, men brakk så sammen og forsvant i dypt.

Av de 50 norske fangene ble bare fem reddet av svenske marinefartøyer og losbåter som kom til; alle de andre omkom.

At tyskerne transporterer politiske fanger med sine troppetransportskip i et så farlig farvann som Skagerak, er kanskje ikke egnet til å forbause når man vet hvordan de mange ganger har drevet sivile foran sine angrepsskolunner, under krigen i Norge og annetsteds. Men det er egnet til å skape en grenseløs forbitrelse at de nå, i krigens siste fase, absolutt skal transportere politiske fanger til Tyskland, på en så hensynsløs og uridderlig måte.

På mange av likene var det merker etter den tortur fangene hadde gått igjenom før denne siwte. Ulykken har gjort et dypt inntrykk i Sverige og i begravelsen i Göteborg var den svenske deltagelse stor og gripende. De norske patrioter som her måtte gi sitt liv, hørte til landets beste sinner. Vår sorg og bitterhet gir oss ikke våre døde tilbake, og det er liten trøst for dem som sitter igjen at de dødes minne ikke skal bli glemt. Men det er i deres ånd at vi lar deres skjebne mane oss til ukuelig innsats i de alvorlige faser av frihetskampen som nå stunder til.

I en offisiös tysk artikkel som gjengis i alle de ledende avisene, forsikrer en kjent skribent at Tysklands seier ikke bare er sikker, "men også i virkeligheten meget nær". Påstanden er utvilsomt egnet til å virke overbevisende på det tyske folk, det må lenge ha hatt en følelse av at det er slik sammenhengen en!

I løpet av sommeroffensivens tre-fire måneder er tyskerne blitt utmanøvrert, revet opp og kastet tilbake på alle fronter med samlede tap som kommer opp i ca. 2 millioner mann - så å si hele Frankrike og Belgia og en vesentlig del av Italia er befridd - det tyske system i Sørøsteuropa er brutt fullstendig sammen - de vestallierte er trengt inn i Tyskland og holden på å forser Siegfriedlinjen foran Ruhr - den røde armé har fra utgangspunkter dypt inne i Hviderussland trengt fram til den øst-prøyssiske grense - "robotkysten" som det tyske folk knyttet sine siste irrasjonelle håp til, er i de alliertes hender - tre av de gjenværende fire vasaller er felt fra og to av dem, Romania og Bulgaria, har erklært Tyskland krig - 4/5 av Slovakia er i hendene på patriotiske friskarer - det er avslørt en vidt forgrønet sammensvergelse mot Hitler, omfattende en rekke av de ledende generaler - de allierte har herredømmet i luften over Europa - ubåtenes saga er ute - den tyske forsyningsbasis skrumper faretruende inn for hver dag, en hungervinter står for døren i det overbefolkede sitadell Tyskland, en tredjedel av oljeforsyningene er gått tapt i Romania og det allierte flyvåpen har ved sin bombing av de syntetiske fabrikker ødelagt en annen tredjedel eller mer, de østpolske, rumenske og franske matvare-baser er i fiendens hånd og det ene nøytrale land etter det andre nekter Tyskland import av livsviktige metaller og industrivarer... I sannhet, seieren er ikke bare sikker, den er meget nærm.

Westfronten. Som vi antydet sist, kunne ikke tyskerne stanse sin retrett for i Siegfriedlinjen. De alliertes seiersmarsj gjennom Nordøstfrankrike fortsatte i et lynstøt som på et par dager befridde det meste av Belgia i begynnelsen av måneden, samtidig som en diversjon mot Kanalkysten innesluttet en vesentlig del av den 15. tyske armé og gjorde slutt på uvesenet med de flyvende bomber mot London. Enkelte støttepunkter ved kysten holder ennå stand, men det kan bare være et spørsmål om kort

allierte styrker ikke har behövd å avse folk og tid til disse oppgaver, men har kunnet føre offensiven videre i fullt tempo. At franske organer de fleste steder straks har kunnet overta siviladministrasjonen har virket i samme retning. FFIs befrielse av Paris var naturligvis muliggjort ved invasionsstyrkenes operasjoner som truet med å omringe byen, slik at tyskerne alt hadde oppgitt tanken på å holde den i noen lengere tid da friskarene slo til. Men også denne aksjonen er et vitnesbyrd om hvordan et okkupert lands underjordiske armé kan avlaste invasionsstyrkene og om at resolutt handling i det rette øyeblikk både kan påskynne befrielsen og skåne såvel liv som eiendom. Et frontalangrep mot Paris utenfra ville ha medført det mangedobbelte offer.

Blant andre oppgaver de indre styrker har løst i Frankrike og Belgia, er direkte sabotasje mot den tyske krigsindustri. Det er bl.a. meldt fra Frankrike at FFI-styrkene har sprengt fabrikker i luften flere steder, men denne side av virksomheten er ikke blitt viet særlig stor oppmerksamhet i kommunikeer og instrukser. Av stor betydning har det også i forskjellige tilfeller vært at friskarene har kunnet hindre tyske ødeleggelsesarbeider under retturen (sprengninger av bruer, havnaneanlegg osv.) på tidspunkter da de allierte-tropper umiddelbart etterpå har kunnet nyttiggjøre seg dem.

Alt i alt viser begivenhetene på vestfronten hvilken betydning friskare-operasjoner i fiendens rygg kan ha under frigjøringen av et besatt land. De ofre motstandsbevegelsen må ta på seg, oppveies langt av de fordeler både de allierte-tropper og landets egne innbyggere har av hjelpen. Heller ikke skal man undervurdere den betydning det har for et lands selvaktelse og nasjonale bevissthet at dets egne styrker deltar aktivt i frigjøringsverket; bærer sin del av byrdene, og ikke bare mottar friheten og selvstendigheten som en gave utenfra. De franske friskarers bedrift i Paris har vel mer enn noe annet bidratt til å gjengi franskmennene selvtilfitt og selvaktelse etter katastrofen i 1940 og den forsmedelse som er knyttet til navnet Vichy.

Det er grunn for oss i Norge til å legge oss disse erfaringer på sinne. Vår time kan også snart komme. Det er enhvers plikt å forberede seg så godt det er gjørlig, både fysisk og psykisk. I ventetiden gjelder det framfor alt å vise beherskelse og i nøyte overensstemmelse med ordrene fra overkommandoen; unnlate overflitte aksjoner som på et for tidlig tidspunkt kan avdekke organisasjonene og utsette dem før å bli revet opp. Disiplin er det første bud. Men når så dagen kommer, gjelder det at også offerviljen er tilstede.

Norges frigjøring.

Hva med Norge? Den allierte overkommando har meldt at også frigjøringen av Norge nærmer seg. Det er dem som har oppfattet dette som et varsle om invasjon, men hverken ordvalg eller sund fornuft gjør en slik slutning berettiget. Overkommandoen röper selvsagt ikke planene for en eventuell invasjon i Norge. Vi gjør nok derfor rett i fremdeles å regne med disse 3 mulighetene: 1) Alliert invasjon, 2) Tysk kapitulasjon og 3) Tysk evakuering.

1) Alliert invasion. Det er klart at en invasjon ikke kan gjennomføres av de norske styrker alene. En invasjon av Norge må gjøres av allierte tropper hvor de norske styrkene inngår som en del, og de norske landstyrker vil sannsynligvis bli i sterkt mindretall. Vi skal huske at det har vært lagt stort vekt på utviklingen av vår marine og vårt flyvåpen mens de styrker som "syns" mest ved en besettelse, landstyrkene, er kommet mere i bakgrunnen. De norske landstyrker er på langt nær store nok til å ta opp kamper mot de ca. 200 000 tyske soldater som står i Norge idag. Når Finnland er evakuert vil tallen sannsynligvis komme til å øke betraktelig.

2) Kapitulasjon. Det er tenkelig, men ikke sannsynlig, at de tyske tropper i Norge kapitulerer før en alminnelig tysk kapitulasjon finner sted. Vi kan regne med en samtidig kapitulasjon over det hele. Vil norske styrker da alene kunne overta Norge? Nei, også i det tilfelle er det nødvendig med langt større styrker enn dem vi når over utenfor landets grenser idag. Selv med den kontingent norske "politistyrker" som utdannes i Sverige strekker ikke norske krefter til.

En kan ikke stole på tyskerne. Selv om de kapitulerer, kan de legge feller for de allierte styrker som kommer til landet. Utslagene av den tyske desperasjon er uberegnelige. Landgangsstyrkene må derfor gå fram med forsiktighet og de må være sterke nok til å slå ned alle tyske forsök på kamp. Selv om de militære sjefer holder ord, kan isolerte tyske avdelinger operere på egen hånd. Og vi har farens for vepnet motstand fra Gestapo, hirden og andre desperate NSgrupper. Det er sannsynlig at Wehrmacht i tilfelle kapitulasjon inntil videre vil bli pålagt å opprettholde ro og orden, men et slikt krav til Wehrmacht er ikke det samme som at den vil og kan gjøre det. Vi må ikke la oss nære av den disiplin hos de tyske soldater vi hittil har iaktatt. En slagen här er ikke det samme som en här som "seirer på alle fronter". Den allierte overkommando er ansvarlig for at tyskerne i hele Europa er under kontroll og vil ikke

ta sjangsen på at den tyske Wehrmacht er i stand til å opprettholde ro og orden i Norge inntil avvepningen kan finne sted. Det vil være altfor risikabelt å overlate denne store oppgave til de fatalige norske styrker alene. - Selv i tilfelle av tysk kapitulasjon må gjenbesettelsen i noen monn ligne en militær landstigningsoperasjon - og ta sin tid. De allierte må unngå bråk fra tyskerne ved å sikre seg utgangspunkter for besettelsen, men en kan regne med at de troppene som sendes er knapt tilmålt og vil komme i posisjoner. Det blir heller ikke nødvendig med så store styrker som til en invasjon, for da velger de allierte tidspunktet, i tilfelle kapitulasjon velger tyskerne det. Transportene til alle de områder som skal besettes kan ikke ligge ferdige på minuttet. Hovedoppgaven blir å få full kontroll over Tyskland, og et så perfekt område som Norge må komme i annen rekke.

3) Tysk evakuering. Ved tysk evakuering av Norge vil situasjonen til en viss grad bli lik den som oppstår ved kapitulasjon - med de unntak som følger av at storkrigens gang. Også i dette tilfelle vil tyskerne selv velge tidspunktet, og de allierte må handle uten å kunne ligge klar på startstreken. De må avgjøre om de vil nøyse seg med å "fölge etter" tyskerne eller påskynne flukten. I begge tilfeller reiser det seg spørsmål om sikring av baser - sjø og/eller luftbasar - til bruk for de fortsatte operasjoner i og utenfor Norge.

Vi må altså gjøre oss fortrolig med en besettelse av Norge uansett hvilken utgang det tyske herredømme får. Det vil ta noen tid å "avvikle" et så stort antall tyskere. Det er nok å nevne transportproblemene. Men våre allierte vil ikke bli stående i Norge lenger enn høyst nødvendig; de har andre oppgaver i tiden fremover. Overkommandoen i kronprins Olavs hender og en korrekt holdning fra det norske folk skulle være garanti for et godt samarbeide med våre allierte i den tid besettelsen varer.

vVv

Våre kjempende landsmenn ute.

Etter at den norske landhæren kapitulerte i juni 1940, ble de nordmenn som fortsatte kampen, delt i to leirer, utestrykkene og den gryende hjemmefronten. De har måttet gjøre sin innsats hver på sin kant med lite samband seg imellom. - Kan hende er vi blitt noe opptatt av oss selv her hjemme i disse årene. Hendingene i Norge har krevd så mye oppmerksomhet, og London radio har også om igjen rost hjemmefrontens innsats. Våre interesser utover har først og fremst gått til de store krigsteatre, der stormaktene spiller hovedrollen, og våre egnes innsats i den kampen er kommet i bakgrunnen.

Slik ser det ut, og det er ikke for tidlig om vi nå, med utsikt til felles innsats i Norge, viser vår takknemlighet og bønndring for utefronten. - Vi fylles med stolthet når vi hører at norske skip fraktet en stor del av troppene og forsyningene over Kanalen, og at det første transportskipet som satte invasjonssoldatene i land var norsk. Og vi føyer de siste bragdene til, de mange, mange som handelsflåten har øket våre store sjøfartstradisjoner med. Slaget om Atlanterhavet og Storbritannia var i like stor monn en norsk seir som våre alliertes.

Den norske marine er bygget opp igjen og er sterkere enn noen gang før. Det har tyskerne fått merke, både i Nord-Atlanterhavet og ved norskekysten. Da Scharnhorst gikk ned, var det slutt med den tyske marines offensive kraft. Slagskipet fikk den første salven fra et lite norsk krigsskip som seilte opp på kloss hold.

Det vesle flyvåpnet vi hadde i 1940 var en like lett skive for vittigheter som det var et lett bytte for tyskerne. I dag er det våre jagere som forfölger die Luftwaffe og våre bombeflyvere har for lengst gjort opp regnskapet for Kristiansund og Bodø. En norsk jagersquadron er i dag "toppscorer" blant de alliertes jageravdelinger, og en norsk bombeflyver er en av verdens beste. Det er ikke lenge mellom hver gang en norsk flyver får en høy utmerkelse.

Marine og flyvåpen har trengt så mye mannskap at landstyrkene i Storbritannia ikke kan bli store, og ennå har de ikke vært i ilden. Men vi vet at karene har kvalitet. En norsk fallskjermhopper gjør ikke mange treningssprang før han er utlært. De har hoppet før mange av de guttene. - De har hatt ventetidens store påkjønning, mange kom like fra kampene i 1940 og klodde etter et nytt møte med tyskerne. Forståelig nok har mange bedt om å bli satt inn på Vestfronten, men her hjemme ser vi helst at flest mulig av våre egne blir med på frigjøringen av Norge. Disiplin og utholdenhet hører til de viktigste egenskaper under en krig, og i så måte er våre landstyrker ute et godt forbilde for styrkene i hjemlandet.

Borte i Sverige går det friskt for seg i de norske forlegningene. Nesten 10000 gutter blir utdannet til førsteklasses polititropper og må gå igjennom hard, fysisk trening. Disse styrkene kan komme til å spille en avgjørende rolle i siste runde av frigjøringskampen.

Ikke alle av våre landsmenn ute har fått delta i de aktive styrkene, men har måttet gjøre sin innsats i administrasjon og flyktningeorganisasjoner. Der sitter det mange som tidligere kjempet på hjemmefronten, og bittert var det for dem å dra fra Norge

for å ta fatt på nytt, i fremmed land. Noen av utekjemperne har kunnet fortsette i sin yrke, f.eks. som vitenskapsmann, og har gjort de allierte uvurderlige tjenester ved å stille sitt talent om på krigsbehov.

Aile de der ute lengter sårt hjem, og hele det norske folk vil gi dem et hjertelig velkommen hjem. For mange hjemmekjempere blir det den største gleden på seirens dag: gjensynet med venner og med arbeider fra utefronten. Mange av dem var våre kamerater allerede før krigen. Ennå flere av dem ble det under kampen her hjemme før de måtte reise. Men utesyrkene fortjener noe mer enn bare vår beundring og en god møttagelse. De må ha mere håndgripelige vitnesbyrd om vår takknemlighet og respekt. Særlig for dem blir det vanskelig å stille sitt liv om til fredens arbeide. De har så mye å ta igjen, slik arbeidet og utdannelsen er blitt forsømt i krigsårene. Det er ikke mer enn rett og rimelig at det blir gjort alt mulig av samfunnet og den enkelte for å hjelpe dem. - Utlandigheten har også gitt dem et vell av nye erfaringer. La oss ikke møte de hjemvendtes meninger med snever horisont og uforstånd, men med lydhør vilje til å lære. Når det gjelder vårt forsvar i fremtiden, vil de kunne si avgjørende ord. De er den beste gave til utekjemperne at også freden blir idealistisk handlig og ikke hastemt prat.

vVv

UNDER HAKEKORSET.

Danmark. 29. august, dagen "da Danmark fant seg selv", ble manifestert av hele landet befolkning med 2 minutters stillhet kl. 12 middag. Alle sporvogner og biler stoppet på slaget 12 i Kjøbenhavn, og da rådhusklokken slo sine 12 middagslag stod tusenvis av mennesker samlet på rådhusplassen i andaktstil. - Danskene i Sverige feiret dagen sammen med representanter for de forenede nasjoner. Blant de allierte som var offisielt representert var England, USA, Sovjetunionen, Norge, Belgia, Polen Tjeckoslovakia og Kina. Hilsningstalen ble holdt av den danske professor Stephan Hurwitz.

Den danske kirkes primas, biskop Fuglsang Damgaard, kjent for sin holdning mot okkupasjonsmakten, har vært utsatt for et attentatforsök. Man frykter for at biskopen skal komme til å dele skjebne med Kaj Munk, og har derfor tatt særlige forholdsregler for å beskytte ham. I det hele går utviklingen i Danmark mere og mer i retning av "norske tilstander". Gestapo har i det siste foretatt hundrevis av arrestasjoner over hele Danmark og fremstående embetsmenn, politikere, politimenn osv. V  ger ikke    sove hjemme. Men danskene lar seg ikke skremme. Etter initiativ av Danmarks Frihetsråd gikk de lørdag 16. september til en 48-timers generalstreik som protest mot deportasjon til tyske koncentrasjonsleire av 200 dansker og mot tyskerenes hensynsløse opptr  den 15. september, da de begynte    skyte villt på folkemassen på rådhusplassen. Tyskerne har svart med    erklære unntagelsestilstand over hele Danmark. De har til og med forsøkt    "kidnappe" kong Christian fra Amalienborg. Men slottet ble forsvar av kongens vakt og danske patrioter så tyskerne ga opp og forklarte aksjonen som en misforståelse.

Tyskerne forbereder seg febriisk på    møte en alliert invasjon i Danmark. Tjeckoslovakia. De hittil underjordiske tjeckoslovakiske innenriksstyrkene har begynt    fremtre åpent og bekjemper nå sammen med slovakiske partisaner de tyske troppene i Slovakia. Den tjeckoslovakiske armé sendte 30/8 ut sitt første krigskommunik  . Tyskerne har erklært at innlandsstyrkene blir    betrakte som opprørere, og blir    behandlet etter. Over halve Tjeckoslovakia er nå befriedd av partisanene. De ledes av "general Gamma".

Nederland. Store britiske luftlandetropper daler ned over Nederland. De nederlandske jernbanearbeidere har fått ordre om    legge ned arbeidet og opprop blir sendt ut til den nederlandske befolkning. Det er grunn til    tro at dette er siste gang Nederland figurerer UNDER HAKEKORSET i "Krigsoversikten".

Jugoslavia. Serberne er gått til alminnelig opprør. Pavelitj' marionettregjering er i oppl  singstilstand og det er erklært beleiringstilstand i Zagreb. Kong Peter holdt for en uke siden en radiotale til sitt folk og oppfordret alle serbere, kroater og slovener til    slutte opp om befrielsesarme  n under Titos befal.

Polen. Den for tidlige reisning i Warszawa har yt  rligere tilspisset det allerede fra f  r ømtålelige forhold mellom den polske regjering i London og Sovjetunionen. General Bor, som leder oppstanden i Warszawa, ba, da russerne var blitt stoppet foran byen, Sovjet om hjelp, men da hjelpen uteble ble polakkene temmelig bitre og sterke i sine uttalelser. Dette vakte voldsom harme i Moskva, som mistenkte den polske regjering i London for av taktiske hensyn    søke    komme russerne i forkjøpet i Warszawa. Beskyldningene fra polakkene om at russerne med hensikt hadde unnlatt    komme opprørerne til unsetning, gj  rde selv sagt ikke saken bedre. Forholdet var nå blitt slik at Moskva nektet amerikanske og britiske fly, som kastet ned våpen og annen utrustning til de polske styrker i Warszawa,    lande på russisk jord, noe som selv sagt både minske effektiviteten av en hjelpeaksjon og som øker livsrisikoen for pilotene. Den ulykkeli-

ge motsetning virker selvsagt sterkt inn på de polsk-russiske relasjoner, men vil lett også kunne influere på det gode forhold mellom de store allierte. Senere er det imidlertid meldt at også Sovjet hjelper polakkene med våpen og annet materiell og man får håpe at en del av den ulykkelige motsetning er ved å utjevnes.

Ungarn. Den nye ungarske regjering er et rent militärbabinet. Regjeringssjefen, general Geza Lakatos har tidligere aldri fremtrådt for offentligheten. Hensikten med regjeringsskiftet har vært å få et regime som kunne formå den ungarske armé til å kjempe for Siebenbürgen, som alltid har ligget ungarerne varmt på hjertet. Den kompromitterte quislingregjering Sztoay var så upopulær i Ungarn at den ikke hadde noe håp om dette og det var Horthy klar over. Ungarn og Romania er nå i krig. Tiden er altså ennå ikke moden for noen fredsregjering i Ungarn.

VVY

BEFRIDD.

Polen. Den polske nasjonale befrielseskomite i Lublin har vedtatt dekret om en agrarreform, som er godkjent av det polske nasjonalrådet. Det heter at da en betraktelig del av Polen ennå ikke er befridd, kan man bare foreta en delvis utskrifning av jorden. Endel hovedprinsipper er dog vedtatt. Statens jordeiendommer, eiendommer som tidligere har tilhørt tyskere og samarbeidsmenn, samt jordeiendommer i privat eie som utgjør over 50 hektar åkerjord, skal utdeles til fattige bønder og jordbruksarbeidere med 5 hektar på hver. Regjeringen kommer ikke til å godtgjøre den jord som eksproprienes.

Frankrike. De Gaulle har omdannet sin regjering, de Gaulle blir stående som statsminister. Utanriksminister er Georges Bidault, den kjente Monsieur X, den franske motstandsbevegelses höyeste leder og fremste organisator, för krigens chefredaktör för den kristlige sosiale avis L'Aube. Regjeringen består av 8 medlemmer av motstandsbevegelsen, to tidligere senatorer, seks tidligere deputerte som også har tatt del i motstanden og noen av de Gaulles första medarbeidare. To medlemmer av regjeringen är kommunister. Ifölge velinformerte politiske kretser i Paris kan regjeringens program sammanfattas i följande fyra punkter: 1) leda Frankrikes krigsinsats, 2) gjeninnföre republikkens lagen, 3) begynne gjenoppbygningsarbeidet och 4) forsvare Frankrikes intresser i utlandet.

De rapporter som hittil foreligger om livet i Frankrike etter befrielsen är få, men da det her gjelder forhold som er av särlig interesse för oss nordmenn, skal vi i korthet söka å gi et bilde på grunnlag av iakttagelser av en svensk korrespondents reiser i Normandie:

Stemning; Man möter nok dem som virker reserverte i sin måte å kommente befrielsen på. Men det er forblöffande hvor mange fler det är som aksepterar ödelegelsene som den selvfölgelige förutsättning för att Frankrike igjen skall kunna bli Frankrike. "Alt detta är uhyggelig, men man glömmer det för nytelsen av igjen är kunne ände fritt." Det finns ikke et barn i Normandie som ikke löfter armen till V-tegnet när en militärbil ruller forbi. Man føler seg dypt imponert av den atmosfären som slår mot en. Den er ren, frisk og løfterik. Befrielsestroppene Amerikanerne har vist seg som store diplomater på fransk jord. De er klar over at enten en invasjonssoldat kommer som venn eller fiende er hans stilling ömtålig. De amerikanske soldaters muligheter for å handle med de "spesialfrans" som er utstedt i Amerika er uhyre begrenset. Tanken er at den amerikanske armé skal fø seg selv på fransk jord. På få unntagelser när får de forlagte tropper ikke besöke byene. Det er eksempler på at meget höga officerer er arrestert fordi de har slått seg ned på en restaurant.

Materielle vilkår; De forskjellige distrikter lever adskilt med meget dårlige forbindelser og levestandarden er derfor ytterst forskjellig alt ettersom ödelegelsene er. Enkelte steder er det en skrikende mangel på alt, mens det andre steder kan synes å være normale forsyninger. Imidlertid er det en slik uoverensstemmelse mellom lønninger og priser at folk ikke har råd til å kjøpe. Gjennomsnittsfranskmannen som ikke er selveiende bonde, men lønnsmottager har vanskelig for å holde sulten fra døren.

Åndelige interesser; Interesser for böker er liten. Europas kanskje mest politisk interesserte folk för krigens, enfor öyeblíkket påfallende, lite interessert i politikk, i allfall betydningen partipolitikk. "Hva vi nätrenger er pusterom og rom. Vi har ikke tid til noen politisk debatt". De Gaulle; Han er physisk populär som symbol for fransk motstandsvilje, mens franskmannene foreløpig ikke har noen mening om ham som leder og menneske av den enkle grunn at de ikke kjenner ham.

Forholdet til quislingene; Som kjent har det forekommert at kvinner som har hatt forbindelse med tyskerne er blitt snauklippet. Om dette sier et ungt medlem av motstandsarmeen: "Vi synes ikke om dette med snauklippingen. Vi gjör hva vi kan for å hindre det. Men forsök å sette dere inn i følelsene hos en bybefolking, som har lidt og er blitt plaget gjennom fire lange år og er blitt nødt til å se på hvorledes visse personer av deres egne har opprettet vennekapelige forbindelser med de utenlandske plageåndene. Jeg synes dere i stedet burde undre dere over at excessene ikke har antatt langt verre former."

Belgia. 4. september rykket belgiske tropper inn i Brüssel og byens innbyggere var ville

ge motsetning virker selvsagt sterkt inn på de polsk-russiske relasjoner, men vil lett også kunne influere på det gode forhold mellom de store allierte. Senere er det imidlertid meldt at også Sovjet hjelper polakkene med våpen og annet materiell og man får håpe at en del av den ulykkelige motsetning er ved å utjevnes.

Ungarn. Den nye ungarske regjering er et rent militärbabinet. Regjeringsjefen, general Geza Lakatos har tidligere aldri fremtrådt for offentligheten. Hensikten med regjeringsskiftet har vært å få et regime som kunne formå den ungarske armé til å kjempe for Siebenbürgen, som alltid har ligget ungarerne varmt på hjertet. Den kompromitterte quislingregjering Sztoay var så upopulær i Ungarn at den ikke hadde noe håp om dette og det var Horthy klar over. Ungarn og Romania er nå i krig. Tiden er altså ennå ikke moden for noen fredsregjering i Ungarn.

VVY

BEFRIDD.

Polen. Den polske nasjonale befrielseskomite i Lublin har vedtatt dekret om en agrarreform, som er godkjent av det polske nasjonalrådet. Det heter at da en betraktelig del av Polen ennå ikke er befridd, kan man bare foreta en delvis utskrifning av jorden. Endel hovedprinsipper er dog vedtatt. Statens jordeiendommer, eiendommer som tidligere har tilhørt tyskere og samarbeidsmenn, samt jordeiendommer i privat eie som utgjør over 50 hektar åkerjord, skal utdeles til fattige bønder og jordbruksarbeidere med 5 hektar på hver. Regjeringen kommer ikke til å godtgjøre den jord som eksproprienes.

Frankrike. De Gaulle har omdannet sin regjering, de Gaulle blir stående som statsminister. Utanriksminister er Georges Bidault, den kjente Monsieur X, den franske motstandsbevegelses höyeste leder og fremste organisator, för krigens chefredaktör för den kristlige sosiale avis L'Aube. Regjeringen består av 8 medlemmer av motstandsbevegelsen, to tidligere senatorer, seks tidligere deputerte som også har tatt del i motstanden og noen av de Gaulles första medarbeidare. To medlemmer av regjeringen är kommunister. Ifölge velinformerte politiske kretser i Paris kan regjeringens program sammanfattas i följande fyra punkter: 1) leda Frankrikes krigsinsats, 2) gjeninnföre republikkens lagen, 3) begynne gjenoppbygningsarbeidet och 4) forsvare Frankrikes interesser i utlandet.

De rapporter som hittil foreligger om livet i Frankrike etter befrielsen är få, men da det her gjelder forhold som er av särlig interesse för oss nordmenn, skal vi i korthet söka å gi et bilde på grunnlag av iakttagelser av en svensk korrespondents reiser i Normandie:

Stemning; Man möter nok dem som virker reserverte i sin måte å komme tere befrielsen på. Men det er forblöffande hvor mange flere det är som aksepterar ödelegelsene som den selvfölgelige förutsättning för att Frankrike igjen skall kunna bli Frankrike. "Alt dette är uhyggelig, men man glömmer det för nytelsen av igjen å kunne ånde fritt." Det finns ikke et barn i Normandie som ikke lägger armen till V-tegnet när en militärbil ruller forbi. Man føler seg dypt imponert av den atmosfären som slår emot en. Den är ren, frisk og løfterik. Befrielsestroppene Amerikanerne har vist seg som store diplomater på fransk jord. De er klar over at enten en invasjonssoldat kommer som venn eller fiende er hans stilling ömtålig. De amerikanske soldaters muligheter for å handle med de "spesialfrans" som er utstedt i Amerika er uhyre begrenset. Tanken er at den amerikanske armé skal fö seg selv på fransk jord. På få unntagelser när får de forlagte tropper ikke besöke byene. Det er eksempler på at mycket höga officerer er arresterade fordi de har slått seg ned på en restaurant.

Materielle vilkår; De forskjellige distrikter lever adskilt med meget dårlige forbindelser, og levestandarden er derfor ytterst forskjellig alt ettersom ödelegelsene er. Enkelte steder är det en skrikende mangel på alt, mens det andre steder kan synes å være normale forsyninger. Imidlertid är det en slik uoverensstemmelse mellom lönninger og priser at folk ikke har råd til å kjøpe. Gjennomsnittsfranskmannen som ikke er selveiende bonde, men lønnsmottager har vanskelig for å holde sulten fra dören.

Åndelige interesser; Interesser for böker är liten. Europas kanskje mest politisk interesserte folk för krigens, enfor öyeblíkket påfallende, lite interessert i politikk, i allfall betydningen partipolitikk. "Hva vi nätrenger är pusterom och rom. Vi har ikke tid til noen politisk debatt".

De Gaulle; Han er physisk populär som symbol för fransk motstandsvilje, mens franskmannen forelöpig ikke har noen mening om ham som leder og menneske av den enkle grunn at de ikke kjenner ham.

Forholdet til quislingene; Som kjent har det forekommert at kvinner som har hatt forbindelse med tyskerne er blitt snauklippet. Om dette sier et ungt medlem av motstandsarmeen: "Vi synes ikke om dette med snauklippingen. Vi gjör hva vi kan for å hindre det. Men forsök å sette dere inn i følelsene hos en bybefolking, som har lidt og er blitt plaget gjennom fire lange år og er blitt nødt til å se på hvorledes visse personer av deres egne har opprettet vennekapselige forbindelser med de utenlandske plageåndene. Jeg synes dere i stedet burde undre dere over at excessene ikke har antatt langt verre former."

Belgia. 4. september rykket belgiske tropper inn i Brüssel og byens innbyggere var ville

Handelsgymnas begynte i høst 3 studentklasser. Samtlige sluttet etter noen dagers forløp. Ved Oslo kommunale Handelsskole har det meldt seg noen få elever over 17 år, derav noen invalide. Ved Treider er elevtallet sunket til ca 45 %, ved Wangs til ca. 50 %. Om søkningen til handelsskoler utenfor Oslo kan foreløpig opplyses: Drammen, Tønsberg og Fredrikstad handelsgymnas har i år ingen studentklasser, idet det har meldt seg for få elever, eller disse har trukket seg tilbake etter å ha fått vite om parolen. På Hamar fikk handelsgymnaset ordre fra arbeidskontoret om ikke å begynne skolen før 10. sept., da arbeidskontoret først ville se hvor mange det trengte til annet arbeid. På en handelsskole i Skien hadde elevene fått lov av arbeidsformidlingen til å begynne, men så snart de innfant seg, ble de utskrevet til arbeidsinnsats.

VV

Nasjonal arbeidsinnsats. En rekke forretninger, særlig manufakturbransjen, blir nå beordret stengt. De som er rammet, har fått følgende meddelelse:

Deres forretning vil bli beordret (er blitt beordret) stengt av arbeidsformidlingen. Hensikten er å skrive ut Dem og Deres personale til arbeid for fienden. Hvis De ønsker å bli ansett som en god nordmann, følger De Hjemmefrontens paroler og instrukser. De som er aktuelle for Deres tilfelle er vedlagt.

VV

Fra Kirkefronten.

Aksjonen mot Det Norske Misjonsselskap går videre. Samtlige selskapets hovedstyremedlemmer har fått innkallelse til arbeidstjeneste. Etter pålegget skal de sendes på vedhogst for å sikre Stavangers brenseforsyning. De har ikke etterkommet innkallelsen.

Den kjente lagmannshövding Ludvig Hope slapp ut fra Grini 30. august. Professor Hallesby sitter der fremdeles.

Tallet på forviste prester i Lillehammer er nå 38. Det er kommet 27 statspolitimenn til Fåberg-distriktet. Man antar at de har til oppgave å overvåke at de forviste prester følger de bestemmelser som er gitt for dem. Reglene om meldeplikt er innskjerpet.

VV

UNDER SØLKORSET.

I konsentrasjonsleiren Berg ved Tønsberg frister de vel 150 fanger en kummerlig - for ikke å si dyrisk - tilværelse. Matrasjonene er på et absolutt lavmålt og kvaliteten av maten er elendig. Arbeidet er håndt og utspekulerte og raffinerte straffer. Leiren har tre avdelinger, en for politiske fanger, en for jøder og en for svartebørs-handlere. Sjefene Vakestad, Lindseth og Hytten er alle tre kjent som moralsk defekte individer, tidligere straffet for fyll og tyveri, en av dem også for voldtektsforgrytelse. Vi husker navnene på disse tre - Vakestad - Lindseth - Hytten.

VV

Gårdbruker O.P. Flagstad, Vang, Hamar, kjent førelastbaron og tyskerhåndlanger, feiret nylig sin 60-årsdag. Det var innbukt ca. 70 gjester, såkalte gode jøssinger sammen med nazistsjefen for AT i Hedmark, kaptein Alfred Sählie, nazisten Slagsvold fra Romedal og entreprenør og brakkebaron Lysell. Listen over gjestene var utlagt på forhånd. Ingen av gjestene hadde moralsk mot til å uteblie. Gjestene fra Hamar var: Christian Platou, disponent Ivar Løvstad, Gunnar Knudsen, Lars Larsen, Olaf Børve og Sverre Omberg.

Vi har mottatt en lignende førstemmende meddelelse fra Röros. Under "jubileet" der ble det holdt en større middag hvor noen av bergstadens fremtrende menn, som anser seg for å være gode nordmenn, festet sammen med nazistiske arrangører hele natten og langt ut på formiddagen neste dag.

VV

En makaber historie fra grensepoltiets "liv og virke". Det er en kjent sak at de fører et liv som ikke sjeldent går ut over deres virke som menneskejegere. Store "festligheter" hører ikke til sjeldenhetsene. Politikonstabler Myhrer, som på en eller annen merkelig måte var blitt hengende bak en båt som han og hans kolleger var ute og rodde i på Rødenessjøen, mistet taket uten at kollegene merket det, og da han ikke kunne svømme, gikk han til bunns. Det ble forsøkt sokning, men uten resultat. En kar som hadde sans for besk humor, innbilte den druknedes kolleger at hvis de kunne få tak i en kalkun og ro med den over sjøen, ville fuglen skrike når de passerte liket. Grensepoltiets bil ble sendt ut for å få tak i en kalkun. De trålet de omkringliggende bygder og fikk endelig tak i en. Men kalkunen skrek ikke. I mellomtiden var historien blitt kjent og vakte voldsom munterhet. Vår kilde sier at han må medgi at historien er utrolig, men står ikke for at den er sann.

VV

UNDER BESKYTTENDE VINGER.

4. september avsporet tyskerne et område i Lillehammer og arresterte 40-50 personer som oppholdt seg på gatene innen dette området. De arresterte ble ført til Smestadmoen. I løpet av dagen og neste dag ble kvinner og barn sluppet ut, øklegutte eldre folk og slike som var i "livsviktig" virksomhet. Etter legeundersøkelse ble de resterende 31 sendt til "arbeidsinnsats i gruvé i Nord-Trøndelag". Nøe tilsvarende har funnet sted i Hamar.

vVv

56 dører er det gått med til Ferbovens nye tilfluktsrom på Skaugum. Kanskje fastningen skal forsvares til siste mann og siste patron. Eller kanskje han følger revens eksempel.

vVv

"Det ser ut til at også Rediess er iferd med å gjøre klar en "pinnavinstilling" i sin residens i Glitnegården legger han et stort sandschikt i øverste etasje. I etasjen under er kontorene rømmet og gjort om til fast oppholdssted for 40 politikonstabler.

vVv

25. august rømte den tyske kommandant på Oscarsborg sammen med 7 underordnede offiserer i bil. Såvidt man vet er rømlingene ikke grepset.

vVv

Det går en stadig ström av sivile tyskere til Tyskland fra Norge. Humøret er på nullpunktet og det berettes om scener ved avreisene, som ikke tyder på noen glede over å reise tilbake til fødeelandet.

vVv

FREDSBEREDSKAP.

En hører så ofte hva det skal skje når "freden kommer". Da skal det spises meget og godt, da skal det kjøpes klær, da skal tyskerne sparkes ut adskillig fortære enn de kom inn, da skal nazistene få sin bekost osv. Det er ikke å undre seg over at disse tanker fyller oss. Men det er ikke så enkelt. Kampen for å vinne freden kan kanskje bli like hård og vanskelig som kampen for å vinne krigen. I den kampen er det ikke den rå brutale kraft, som verdensynes å være så rik på, som teller. Her kreves det andre egenskaper. I krig er fanatismen verdifull. Og vi har pleiet denne egenskapen under krigen. Det kan ikke nektes at den fanatiske, hatefulle og intolerante er en god soldat, og han trenger vi under kriga. Med Gestapo og landsforredere med hele maktapparatet i sin hånd har disse egenskaper utfoldet seg helt naturlig og vi har ikke gjort for å motarbeide dem. Nökternhet og toleranse har ligget i dvale. Mér disse egenskaper kan vi ikke og skal vi ikke la sove når det skal kjempes om freden. Hellig vrede er berettiget og tiltalende, men kan ta makten fra en, fordi den dreper evnen til rommelig menneskelig bedömmelse. Det er nødvendig med en omstilling i vårt eget sinn. En slik omstilling betyr ikke at man blir "realpolitiker" i ordets slette betydning. Det betyr heller ikke at man lar krigsforbrytere og landsforredere løpe. De skal ubönnhörlig stå til regnskap for hva de har forbrukt. Og det betyr ikke at man er villig til å gi fienden en fred som skaper ylikår for ny krig og nye ulykker. Men det er nødvendig å finne tilbake til et menneskelig syn på egen og medmenneskers ulykke til å se på tingene med større nökternhet enn vi har vært vant til i de lange og tunga krigsårene. Da er vi beredt til å vende tilbake til normalt liv, og da kan vi vinne freden."

vVv

tid når de tyske garnisoner her må gi seg i fangenskap eller blir tilintetgjort. En rekke viktige kanalhavner er alt i engelskmennenes besiddelse: Le Havre, Nieuwport, Ostende, Blankenberghe, Zeebrügge og Antwerpen; denne siste og største av havnene ble tatt overraskende i uskadt stand, men här ennå ikke kunnet brukes fordi tyskerne fremdeles behersker Scheldemunningen. Den kanadiske 1. og engelske 2. armé (general Dempsey) har også gått over Albertkanalen og støtt inn i Holland, Breda og Eindhoven er tatt og briterne står allerede ved grensebyene Nijmegen og Arnhem, mens 1. amerikanske armé (general Hodges) har gått gjennom det sørlige Belgia, tatt den viktige fastning Liège, passert Luxemburg og den 12. sept. støtt inn i Tyskland ved Aachen og Trier. Tredje amerikanske armé (general Patton) som i august gjennomførte de store, avgjørende omfatningsbevegelser med sine enorme panserstyrker, er bremset noe opp i sin frammarsj av det gamle franske festningssystem ved Metz-Nancy, men har fortsatt Moselle og vil snart kunne settes inn i et støt direkte mot Siegfriedlinjen og så i denne sektor. Den 7. amerikanske armé (general Patch), som gjorde landgangen i Sørfrankrike sammen med de Tassignys store franske styrker (300 000 mann), har uten å møte alvorlig motstand kunnet forvere Rhone-dalen og har nå fått kontakt med 3. armé i Dijon-Besançon-området, slik at den tyske retrettvei gjennom Belfort-åpningen (Doubsdalen) er stengt.

Under den uordnede tyske retrett mot grensen ble styrkene ille tilredt av forfølgende fly og panseravdelinger, og store forband ble fanget i feller (ved Compiegne, ved Mons, ved Kanalkysten osv.), slik at tapene er blitt enorme. Man regner at armégruppene i nord har satt ut av spillet over 600 000 mann i falne, fanger og sårede, mens invasionsarméen sørfra har klart 75 000 og de franske innenriksstyrker 50 000; hertil kommer de innesluttede garnisoner i Bretagne, på Kanalkysten m.v. som man regner teller vel 100 000 mann. Med en samlet årelatning på ca. 800 000 mann er de tyske veststyrkers sammenbrudd totalt. At de tropper som har kunnet bringe seg i sikkerhet, har måttet la sitt materiell i stikk, gjør katastrofen enda verre. Det er den tyske Wehrmachts elite som her er tilintetgjort.

Det tyske forsvar i vest er nå knyttet til Siegfriedlinjen og dens forlengelse langs den hollandske grense til Kanalen. Denne linjes stridsverdi er meget tvilsom, da den er 5-6 år gammel og neppe er blitt modernisert, tvert imot er visstnok atskillig av dens artilleri demonert og enten satt inn ved Atlantterhavsvollen eller i øst. Vestvollen er ingen helt sammenhengende linje, men består av førter, bunkers, stridsvognssperringer o.l. i et belte som er 5-600 km. langt og har en dybde fra 50 til 100 km. Allerede disse dimensjoner röper en av forsvarsbelts mest iøynefallende svakheter i den næværende situasjon: det krever en større mannskapsstyrke enn det for tiden er teneklig at Tyskland kan stille i marken. Man regner at noenlunde full bemanning vil kreve en armé på ca. 700 000 mann, og at hele den styrke Tyskland för invasjonen hadde til rådighet i vest, andre til 1,2 mill. mann. Når disse tropper er redusert med ca. 800 000 mann, står ikke mer enn 400 000 igjen; dertil kommer hva den nye "supertotale" mobilisering i Tyskland kan bringe til veie - det blir sikkert ikke tilstrekkelig, og i alle tilfeller blir det her tale om alt annet enn kampvante, hardføre og velutdannede tropper. Alt tyder også på at de allierte foruten en ganske betydelig tallmessig overlegenhet rår over en knusende materiell overlegenhet (artilleri, fly, panser, flammekastere, pionerutstyr osv.). Når de under et angrep fra sjøsiden - ansett som den vanskeligste av alle offensivformer - kunne slå hull på den flunkende nye Atlantterhavsvollen, er det ikke sannsynlig at de i lengre tid vil bli hindret av Siegfriedlinjen som svarer til kravene fra 1938. Derfor kan kampene bli ganske harde; tyskerne kjemper jo nå med ryggen mot veggén, og de allierte har ikke lenger fordelen av samvirke med partisanavelinger i fiendens rygg.

Pausen foran offensiven mot Tyskland ble forbausende kort. Alt etter vel en ukes oppladning - etter en offensiv som hadde tatt pusten fullstendig fra motstanderen - kunne de allierte armeer samle seg til de første støt inn i Tyskland, et imponerende vitnesbyrd om deres revolusjonerende transport- og forsyningstjeneste. Å dömme etter de operasjoner som hittil avtegner seg, er de alliertes plan i første omgang å omfatte og bryte linjen i den nordlige flanke. Hovedstøtet hittil har satt inn ved Aachen, som er omringet og passert. 1. amerikanske armé har her nådd Düren, bare 35 km. fra Köln og Rhinen. Også ved Trier og på en rekke punkter mellom Aachen og Trier er harde angrep satt inn, og i Holland har de britiske styrkene, bl.a. gjennom en storstilt landsetning av tropper fra luften, trengt videre nordover i Tilburg-Eindhoven-området. Hensikten med disse operasjoner later til å være å rette et støt mot Siegfriedlinjens sikkert langt svakere, provisoriske forlengelse fra Wesel langs den hollandske grense, enten det nå er meningen å forsøke et gjennombrudd ved sammenføyningsstedet eller å omga den tyske flanke helt i nord.

I en större sammenheng kan man skjelne de första linjerna i en stor dobbelt omfatningsoperasjon rettet mot Ruhr-området, "Tysklands industrielle hjerte". Den ene del av kjempetangen skyter ut mot Köln-området fra en basislinje mellom Aachen og Trier, den annen peker fra Limburg-provinsen over Maas-buen mot Rhinens lop i grensedistrikten.

Ostfronten. Krigsskueplassene i öst er för nordavsnittets vedkommende i första rekke preget av en överordentlig oppladning för den hovedoffensiv som efter allt å dömma skal koordineras med angrepet på Siegfriedlinjen, mens utviklingen på Balkan efter Römanias og Bulgarias kapitulasjon og påfölgende oppslutning ved de allierades side er preget av truppebevegelser som har avskäret rettlinjene för de tyske Hellas-arméer och en ikke liten del av de styrkor som står i Jugoslavia; i alt regner man med att ca. 20 divisjoner er avskäret.

Den siste tids begivenheter på det nordlige hovedavsnittet kan mycket väl være första ledd i den avsluttande russiske offensiv. Russerne har för det första slätt inn en truende kile i Bug-Narew-området hvor bl.a. det viktige knutepunkt Lomza är erövrat, och har efter et forbigående tilbakeslag ved Warszawa igjen trengt fram till Weichsel i dette avsnitt og bl.a. erövrat den polska hovedstads förstad i öst, Praga. De posisjoner russerne har tiltvunget seg, åpner muligheter för et farlig dobbeltstöt mot Östpreussen och det sentrale Polen. På den baltiske front, som tyskerne har satt mycket inn på att holde, er det i de sista dagene satt inn kraftige russiske angrép etter hva tyske meldinger sier; Russerne står nä ikke mer enn omrent en mil fra Riga, och man kan utvilsamt regne med heftige kamper i Estland och Latvia i den närmaste framtid. För russerne lokker den mulighet att likvidera den store tyske Baltikum-armé på över 200 000 mann, som har fått sine forbindelsesslinjer landverts så godt som avskärt, och erobringen av Balticum vil gi dem betydelige sjöstrategiske fordeler i Östersjön. För tyskerne gjelder det först och fremst att holde disse stillingar inntil isen hindrer krigsskipenes bevegelser, men det är vel et stort spørsmål om ikke krigen er avgjort innen det skjer.

I bruhodet ved Sandomierz på vestsiden av Weichsel kan man i den senere tid också konstatere öket russisk press, eftersom man må formode att det her kommer et Hovedstöt, i första omgang rettet mot Tarnow-Krakow, i annen mot det överordentlig viktige Övre-schlesiske industri-område. Också på den galiziske front, längs gränsen till Tjeckoslovakia, är russerne offensivt virksomme, ett faktum som ikke minst har intresse i samband med den alminnelige reisning i Slovakia; patriotene behersker här en väsentlig del av den viktige Vah-dalen och slettelandet öst för Bratislava. Hvis russerne trenger inn över Karpatene och Beskidene vil det her mycket snart kunne uppstå situationer som blir högst alvorliga för tyskerne; veien till Österrike och Böhmen är ikke lång. Og bryter det tyske systemet sammen här, får det katastrofale fölger för de styrkor som alt nä har hendene fulle i Ungarn med att bremse upp de russisk-rumenske troppars framrykning över Öst-Karpatene och de Transsilvanske Alper.

I Romania är den russiske besättelse praktiskt talt gjennomfört i sin helhet, och den röda armé har i traktene söder för Jernporten fått kontakt med Titos jugoslaviske partisanner, slik at de tyske styrker i Hellas har fått sin rettlinje opp-gjennom Vardar-dalen och vidare via Nisj-Besograd avskäret. Den annan mulige rettlinje, gjennom Struma-dalen över Sofia är också ubrukelig efter den russiske besättelse av Bulgaria. Dette land sökte fred med vestmaktene (det hadde ikke krig med Sovjet) på grunnlag av at det skulle vende tilbake til nøytraliteten etter i vel tre år att ha värt Hitlers lydige vasall och hjälper på Balkan, samtidig som det antagelig sökte att få beholde noe av det territoriale rov det hadde sikret seg i aksens storhetstid. De allierade var imidlertid ikke fornöyd med et slikt tilbud, och det endte med att også Russland erklärte Bulgaria krig. Bulgaria kapitulerade omgående och erklärte Tyskland krig, och russerne har nu besatt praktiskt talt hele landet. Därmed är alle veier nordover stängt för de tyske styrker i Hellas, och det tjener neppe noen hensikt att de närmisider har fått ordre om att römma Kreta och öyene i Egeerhavet.

Den russiske oppmarsj på östfronten ser slik ut: Längst i söder (Romania, Bulgaria, Transsylvania) står Tolbjukins tredje och Malinovskis annen ukrainske armé. I Sörpolen, på den galiziske front, står Konjevs första ukrainske armé, i Lomza-avsnittet Sakharovs annen hviterussiske och ved Östpreeussens gräns Tsjernajakovskis tredje hviterussiske armé. I Balticum står fra söder mot nord 1.-3. baltiske armé, under Bagramian, Jermenko och Maslennikov. Det är 8-russiske arméer på i alt 170 divisjoner eller 2 mill. man, och det forlyder att russernes siste oppmarsjbevegelser har brakt fram till fronten ytterligare 1 million man i friske tropper; till detta kommer etappe och reservor. I alla tillfällen är det på det rena att russernes oppladning är av dimensioner.

• • 4 •

• som stiller all deres tidligere anstrengelser i skyggen. Hva har tyskerne å möte dem med? Man regnet för sommeroffensiven med at tyskerne på de sentrale frontavsnitt i øst hadde i 3/4 - 2 mill. mann, men alt den russiske offensiv i Hviderussland fra 23. juni av, førte til en katastrofal årelating av disse styrker; på seks uker tapte tyskerne 591 000 i falne og 200 000 fanger. Legger man til de hardt sårede, kommer man til det resultat at tyskerne på sentralavsnittet bare har ca. 1 million mann igjen, og det stiller seg sikkert ikke gunstigere med styrkeforholdet i sør, i Ungarn, Jugoslavia og Hellas, den russiske offensiv mot Romania i august førte bl.a. til at hele "Heeresgruppe Süd" under Friesner ble tilintetgjort, og det er lagt en forsvarlig sperring mellom Hellas-armeen og de tyske styrker i sentralavsnittet. Når stormen fra øst setter inn for alvor, kan man derfor vente seg en ganske rask og sensasjonell utvikling.

Om det i tillegg til en russisk storoffensiv på sentralavsnittet og i Balkan vil komme et større angrep fra sør, gjennom Ungarn mot Østerrike, Tsjekkoslovakia og Sørtyskland, er ennå ikke klart, heller ikke om en slik offensiv i tilfelle vil få deltagelse fra større vestallierte styrkers side. Militärt sett har denne støtretning den ulykke at man må operere over lange bakre forsyhingslinjer i strøk hvor kommunikasjonene er meget mangelfulle, men politisk har fronten den fordel at man spekulerer i et ungarsk frafall fra Berlin og regne både med komplikasjoner i Østerrike og tsjekkoslovakisk partisanvirksomhet av betydelige dimensjoner. Situasjonen i Ungarn er meget labil; landet er kommet i en fortvilet situasjon ved den tyske okkupasjon og Romanias skifte av side i krigen. Ungarerne hadde håpet å kunne bli de første som sluttet fred med de allierte, men landet er i stedet blitt Hitlers siste vasall og har ved sin sendrekthet og passivitet overfor den tyske besettelse i våres fått oppleve at arvefienden Romania har fått løfte om en vesentlig del av det omstridte Transsilvania og nå holder på å sette seg i besiddelse av det med russisk hjelp. Situasjonen førte til regjeringsskifte i Budapest, idet general Lakatos avløste quislingen Sztojay. Den nye regjeringen er hverken utpreget protysk eller antitysk, den betyr nærmest en ungarsk konsentrasjon, et militær-regime som har fått den ytterst delikate oppgave å redde landet ut av et hæplöst dilemma. Det kan hende at det derfor kommer til å spille et høyt spill. Og tyskernes situasjon i Ungarn, med 3 divisjoner å stanse angrepet sørfra med og et regime de ikke kan stole på, er lite misunnelsesverdig.

Som en refleks av det tyske sammenbrudd på Balkan kom også endelig i mord den lenge ventede finske anmodning om våpenstillstand den 2. sept. Ilden opphørte den 4. sept. Russerne stilte som betingelse for overhodet å forhandle at finnene skulle bryte med Tyskland (hva de gjorde) og sørge for å få de tyske tropper ut av landet innen 15. sept. Denne siste oppgave har finnene hittil ikke løst, og det la ter til at tyskerne i nord akter å sette seg til motverge hvis deres langsomme retrett mot norskegrensen blir hindret. I hvilken utstrekning russerne vil forlange finsk våpenet innsats og finnene vil imøtekommе dette krav, er ennå uklart, men situasjonen er i høy grad spent. Russerne vil neppe finne seg i at tyskerne blir i landet ut over den fastsatte frist, og finnene kan vanskelig ødelegge sine forhandlinger janser ved bare å være tilskuere. Aksjoner fra vestalliert side mot Nordnorge for å avskjære de retirerende tyske styrker er også en ganske nærliggende mulighet.

Betydningen av at Finnland går ut av krigen ligger på det nävarende tidspunkt kanskje først og fremst på det psykologiske område; det er et enormt prestisjetap både overfor den tyske hjemmefront og overfor det vakkende Ungarn, fordi Finland var den siste noenlunnde frivillige vasall Hitler hadde. Russerne vil også etter likvideringen av den lange finske front få frigjort styrker, og under det forestående slag om Balticum, hvor tyskerne er så avhengig av sjøverts transporter, kan det få stor betydning om russiske flåtestridskrefter bryter sperringen i Finskebukta og går ut i Østersjøen.

Italiafronten. De allierte styrker har slått hull på Gotha-linjen i Adriaterhavsnittet, men framrykningen er langsom og vanskelig, ikke minst p.g.a. terrengforholdene. Fronten i Italia er imidlertid i den nävarende situasjon av temmelig sekundær betydning, men det er verdt å legge merke til at vestallierte styrker - både sjø-, luft- og landstridskrefter - i ganske stor målestokk er satt inn på Balkan via Dalmatia og på meget effektiv måte understøtter Titos operasjoner. Innsatsen av markstridskrefter er så stor at det fra alliert hold er blitt talt om en invasjon på Balkan.

Luftkrigen. De siste uker har brakt et nytt voldsomt crescendo i de allierte flyinnsats, og utviklingen er nå kommet så langt at man faktisk kan si de har luftherredømmet i Europa. Over frontene i vest er den tyske flyinnsats så svak at den ikke engang kan løse rekognoseringsoppgaver på en tilfredsstillende måte; langt

mindre gripe inn i operasjonene på bakken eller rette slag mot de alliertes oppmarsj-linjer og transportveier. På den annen side har de alliertes taktiske fly ydet styrke-ne på bakken en uvurderlig støtte; konsentrerte bombaredementer, hvor bombevekter på 5-6000 tonn ad gangen ikke er noen sjeldenhets, har åpnet veien for panser og infanteri hvor tyskerne har forsøkt å bite seg fast, de tyske sambandslinjer er blitt fullstendig ødelagt av bombingen, og troppekolonnene under rettretten har vært konstant forfulgt og angrepet på det føleligste fra luften. Samtidig har de allierte med minimale tap kunnet opprettholde en strategisk bombing av tyske industriområd på høyde med de heftigste angrep i tiden før invasjonen, og angrepene tyngde kommer til å vokse i takt med overtagelsen av franske og belgiske flyplasser tett innpå den tyske grense.

Osten. I Stillehavet øker de amerikanske framstøt mot det indre japanske forsvarsbelte, med flytekter mot Boninøyene, Filippinene og til dels også selve Japan (Yawata-stålverkene på Kiushiu), og de siste dagers landgangsoperasjoner mot Molukkene (Halmahera); Jap- og Palau-øyene betegner det siste forberedende skritt for den store operasjon mot Filippinene setter inn.

VV

3: paroler fra Hjemmefrontens Ledelse:

Til bøndene.

Ernæringssituasjonen har stadig forverret seg for det store flertall av folket og er nå med mangel på poteter blitt kritisk. Det gjelder derfor om at folkets potetforsyning sikres og det straks potetene tas opp. Sørg derfor for at alle anvisninger til det sivile forbruk blir omgående ekspedert. Jo raskere potetene kan komme frem til forbrukerne desto sikrere og bedre. Alle bør om mulig få det de har rett til.

Sørg videre for betryggende lagring og sikkerhet for det kvarntum dere skal ha til dekking av eget forbruk og til settepoteter. Gode frostfrie jordhuler som er høytlig ventilert er et godt, brukbart lagringssted.

Potetavlingen er i år liten, og derfor skal først og fremst det alminnelige sivile forbruk og settepotetkvantumet dekkes og sikres.

Arbeidsmobiliseringen.

I disse dager har en rekke bedrifter og etater fått en meddelelse fra Reichskomissar om at vedk. bedrift som ansees livsviktig skal fylle ut et skjema med navn og data for alle som tilhører årskl. 1924 for at Reichskomissar kan sørge for at disse ikke blir utskrevet. Denne negative registrering tyder på at det forestår utskrivning av årskl. 1924. Hen vendelsen kan se bestikkende ut, men den må ikke besvares da fronten dermed kan brytes. Myndighetene kan ved disse oppgaver skaffe seg oversikt over hvor mange eldre det må skaffes for å erstatte de unge, og dette vil letté makthaverenes registréringsforsök. Blir endel årsklasser utskilte, vanskelig gjør dette situasjonen for de andre. Krigs- og livsviktige bedrifter bør ikke söke å skaffe seg generell fritakelse for sine funksjonærer, men oppta arbeidet med å anke og söke å få hver enkelt frittatt. Det vil også gjøre fronten bredere. De mange anker vil skaffe registreringen masse arbeid. Parolen er: Ingen spørsmål om registrering til nasjonal arbeidsinnsats besvares, intet skjema fyller ut. Gjør felles front mot registreringen.

Til knottprodusentene.

Drivstoffssituasjonen for okkupasjonsmakten her i landet er nå ytterst prekær. Tiltakene av drivstoff utenfra stopper opp, og de tyske lågre av bensin og olje innen landet er blitt sterkt minsket av de mange vellykkede sabotasjeaksjoner. - I begynnelsen av denne måned rekvirerte okkupasjonsmakten 165 000 hl. generatorknott. Den har i disse dager forlangt ytterligere 650 000 hl. Dessuten skal Vinmonopolets lagre av sprit, ca. 850 000 liter plus en overveiende del av den løpende spritproduksjon denatureres og brukes til motorbrensel. På bakgrunn av dette må en lese kunngjøring fra Landbruksdepartementet av 25. august om å åpne adgang for flere til å begynne fremstilling av generatorknott. - Det må være klart for enhver at drivstoffene er av avgjørende militær betydning for tyskerne. De knottfabrikker som i sin tid ble anlagt for å tilfredsstille vesentlig norske behov, må nå være klar over den endrede situasjon. Det er enhver produsents og forhandlers plikt å sabotere tyske leveringer i størst mulig utstrekning, og på den annen side sørge for at transporten av matvarer, brensel etc. til den norske befolkning kan fortsette. - Nystartning av knottfabrikker, eller utvidelse av produksjonen på de fabrikker som er i gang, er forbudt! De som bryter denne parole vil i nærfremtid få et alvorlig oppgjør med norske myndigheter.

VV

Fra Hjemmefrontledelsens bondegrupper:

Svardebörs.

Vi har tidligere flere ganger advart de bønder som ågrer med sine produkter. Denne ågring er en forbrytelse, og den skader den norske bonestand sterkt ved innen de andre befolkningslag å opparbeide en motvilje mot bonden. Vi blir ikke lenger bare stå-

ende med advarsler, men sørger nå for at disse øgerkarler blir notert for å dra den til ansvar etter krigen. Dette blir besørget av representanter for det store flertallet av bønder som ikke driver med svartebørs og som er fullt klar over de skjebnesvandre følger denne svartebørvirksomhet kan få for den norske bondestand i fremtiden, selv om disse øgerkarler bare utgjør et lite mindretall.

Du bonde som driver denne avskyelige ågring, har ingen akseptable unnskyldninger for din handlemåte. Du vet godt at salg utenom rasjoneringen bare kan forsveres når dette skjer til de vanskeligst stillede deler av befolkningen som en ren hjelpeaksjon, og du vet godt hva du med rimelighet må ha for varene for å dekke produksjonskostnadene. Tar du mer er du en forbryter som vi i den samlede bonestands interesse skal vite å ramme i sin tid. Du plikter å vite at når du har basert din jordbruksdrift på å selge en vesentlig del av dine produkter utenom rasjoneringen for å oppnå en god fortjeneste, da har du på denne måten tilsvendt deg en kapital som ikke er din og som ikke funnet etter krigen ikke bare har rett til, men også plikt til å inndra. Din omsetning utenom rasjoneringen skal bare være en hjelpeaksjon. Det gir deg selvrespekt og et godt omdømme. Driver du det for vinnings skyld, er du ute i sumpen og ikke verd å bære navnet norsk bonde. En dag henger du også gjerne nede ved en tysk leirplass og selger dins varer til fienden. Da er du blitt en uforfalsket landsforreder. Hold derfor opp med din ågring.

Flertallet av de norske bønder forakter de som ågrer med matvarer likegyldig enten det er bønder, handelsmenn eller andre. De forakter også den store flokk som træller bygdene og kjøper praktisk talt til hvilkensomhelst pris. Man er klar over at disse og de som ågrer er jevnbrydige forbrytere. Disse oppkjøpere er vanskeligere å få notert, men også dette skjer for å få et renslig oppgjør. Mange driver som oppkjøpere for fienden og for den svartebørs som betjener seg av tjuveslakterne.

Bønder, sett en stopper for dette uvesen! Noter den som driver med øger og den som frister med den høye betaling. Gi dem den behandling de fortjener.

Det er det gode forhold mellom land og by som står på spill. Derfor vil vi også feste oppmerksomheten ved at vi bønder skal effektivt bekjempe den nokså utbredte misbruk fra handelsmenns side ved å forlange å få kjøpe våre produkter utenom rasjoneringen for å selge bonden varer mot alminnelig anvisning. Dette blir, så merkelig det kan höres, også lagt bonden til last i det alminnelige omdømme: Han kan nemlig ved hjelp av sine produkter skaffe seg slike varer som det alminnelige folk ikke kan oppdrive.

Bønder, bekjemp svartebørsen, men hjelp der dere kan og det trengst.

V.V.

I den første fase av okkupasjonen ble den sivile motstand stort sett organisert innenfor de enkelte yrker. Dette var en naturlig følge av at tyskerne og deres norske håndlangere prøvde å gjøre yrkessambandene til sine rødsaker i nazifiseringen. Hvert yrke kom derfor til å føre sin egen kamp etter sine spesielle retningslinjer. Denne organisasjonsform hadde sin store verdi. Medlemmene av yrket kjente hverandre, de visste hvilke mēn var best skikket til å lede motstanden, de var bundet sammen ved gammel solidaritet, og de visste hvor langt en kunne gå. Men den faglige oppbygning av hjemmefronten hadde også sine farer. Kontakten mellom de enkelte yrker var ikke alltid den beste, og noe av den gamle laugsånd snek seg inn i vår kamp. Folk aksepterte de paroler som gjaldt deres eget fag, mens de følte seg langt mindre forpliktet av dem som var rettet til hele det norske folk. Etterhvert som kampen skifte karakter og hovedtyngden ble lagt på de nasjonale paroler, skapte denne innstilling ofte de største vanskeligheter for hjemmefrontens ledelse. Vi vet hvor lenge det varie för f.eks. parolene om arbeidsinnsatsen trengte igjenhøm og ble følt som bindende.

I de siste månedene har krigen rykket oss nærmere inn på livet, og den innsats som nå kreves, er i større monn enn før en krigsinnsats. Dette gjelder både den passive motstand som vi hittil har ført, og den aktive som er forberedt og nærsomhelst kan settes inn. Den passive motstand går nå vesentlig ut på å hindre fienden i å utnytte vårt menneskemateriell og våre økonomiske resurser til sine formål. Vi nekter å la oss mobilisere enten det er til krigstjeneste eller tyskerarbeid, og vi gjennomfører konsekvent den stille sabotasje i alle dens former.

Samtidig må vi innstille oss på kravene om aktiv innsats. For mange vil et slikt krav komme som en forløsning. Vi kan ikke vente, og gode nordmenn vil heller ikke ønske, at vi skal få vår frihet tilbake uten egen medvirkning som en gave utenfra. Våre hjemmestyrker står ferdig oppsatt og venter bare på signalet til aksjon. Vi vet at de hver dag håper at dette signalet vil komme, og at de da vil gjøre sin plikt. Men også de andre som ikke er militært organisert, må innstille seg på at hjemmefrontens ledelse vil sette igang aksjoner av en voldsmommere karakter enn dem vi hittil har opplevd. Våre fiender er trengt opp i et hjørne, de er desperate og kan gripe til desparate midler. I så fall må vi svare i det eneste språk de forstår. Vi kan ikke forholde

...os passivt om tyskerne går til mobilisering, til massehenrettelser eller massedepartasjoner av norske borgere, til omfattende ødeleggelsjer av våre økonomiske verdier osv. Et våpen som i slike situasjoner kan komme på tale, er generalstreik.

Overfor slike muligheter må grensene mellom yrkene falle. I dag er vi ikke arbeidere, prester, advokater, lærer osv., idag er vi først og fremst nordmenn, og vi plikter å sette inn alt, også utenfor den krets hvor vi sedvanlig arbeider. Det er godt å følge parolene, men det er ikke nok. Hver mann må gjøre sin innsats for også å få andre til å følge dem, og han må forberede seg i tide på å kunne gjøre dette effektivt. Dette er ikke en stor handling, det er en enkel plikt mot vårt land.

VVV

Varig fred?

Fredsproblemene kommer stadig mere i forgrunnen. De forenede nasjonene har lenge arbeidet med økonomiske, politiske, sosiale og kulturelle spørsmål. Men alle er de avhengige av det sentrale problem: Hva kan det gjøres for å sikre en varig fred?

21. august i år møttes representanter for de tre stormakter Storbritannia, USA og Sovjetunionen i Dumbarton Oaks, Washington, for å drøfte dette spørsmål. Vedtak om en slik konferanse ble truffet under konferansen i Moskva i oktober 1943 mellom de samme staters utenrikssministre. En representant for Kina skulle ha deltatt, men det later til at denne først kommer til å delta i drøftelsene etter at de 3 andre "store" er blitt enig om det forslag som skal forelegges deres regjeringer. De små stater er ikke representert ved konferansen, noe som har vakt sterkt kritikk fra mange hold. Det har imidlertid vært gitt forsikringer om, bl.a. av utenriksminister Hull, at den plan som de "store" blir enig om, vil bli forelagt de forente nasjonene som så skal treffe endelige vedtak. Programmet for konferansen innskrenker seg vesentlig til å skape en fredsorganisasjon.

Forhandlingene i Dumbarton Oaks har vært meget hemmelighetsfulle. Man kjener bare til hovedtrekkene i det amerikanske og engelske forslag, og at det russiske forslag er meget lite detaljert, mens det kinesiske er mera detaljert enn noen av de andre. Den britiske og russiske delegasjon er kommet til enighet om forslag til en fredsorganisasjon. Statssekretären i det amerikanske utenriksdepartement, Stettinius, har uttalt at forslaget ikke gir det amerikanske direkte tilslutning. Det britisk-russiske forslag går ut på å opprette en forsamling av "representanter for alle fredselskende nasjoner", bygget på prinsippet om suveren likestilling. Videre skal det opprettes et råd, med få medlemmer. Ved siden av representanter for stormaktene skal rådet også ha noen periodisk utnevnte delegater for andre stater. Forøvrig skal det skapes effektive midler til bilegging av tvister, bl.a. en internasjonal domstol. Disse punkter er i full overensstemmelse med det amerikanske forslag, så den avvikelse som Stettinius har nevnt, må ligge i punkter som det ikke er offentliggjort noe om. Amerikanerne foreslår at rådet skal kontrolleres av de fire store. Det understrekkes at USA ikke har planer om verdensdiktatur av de fire store, men mener at forsamlingen selv skal ha med representanter for alle nasjoner, bør ha begrenset myndighet. Denne forsamlings oppgave skal være å støtte rådet når "dette krever at alle land deltar" for å gi rådets handlinger virkning. Rådet skal ha fire permanente medlemmer (de fire store) plus 7 andre. Det skal i første rekke være ansvarlig for fredelig bilegging av internasjonale tvister og for nasjonenes sikkerhet. I spørsmålet om forholdsregler mot aggresjon må de fire permanente medlemmer være enige og det må dessuten være flertall i rådet. Det opprinnelige engelske forslag avviker fra det amerikanske i at rådet bare skal ha fem medlemmer, de fire store og Frankrike "når landet etter trer inn i stormaktenes krets". Rådet skal "i hovedsak ha rådgivende beføyelser", og også etter dette forslag hovedsaklig forhindre agreejonsforsök. Det sovjetrussiske forslag er som nevnt meget lite kjent, men en kjent sovjetautoritet i internasjonale spørsmål, N. Malinen, har i en russisk publikasjon gjort rede for sitt syn på arbeidet med en fredsorganisasjon, og man kan vel gå ut fra at dette syn også er det offisielle sovjetrussiske syn. Også han understrekker at "ansvaret for freden ikke skal deles opp mellom 60 stater men hvile på de fire store nasjoner".

Det er åpenbart meningen at drøftelsene på dette stadium skal behandles med diskresjon og mera eller mindre løsrevne uttalelser fra ansvarlige kretser er selvsagt ikke ment som bindende tiltsagn. Hva det synes å være et sikkert resultat av drøftelsen i Washington er dette: Tanken om et Nasjonenes Forbund opprettholdes. Forbundets organer blir rådet og forsamlingen. Rådet beherskes av Storbritannia, USA, Sovjetunionen og China. Spørsmålet om de små staters representasjon i rådet er ennå ikke avgjort. Rådets fornemste oppgave er å avverge agresjon fra stridbare stater. I forsamlingen er alle nasjoner med. Dens funksjon er temmelig uklar, men det synes som om den vesentlig er tildelt en rådgivende oppgave. Videre synes det å være enighet om opprettelse av en internasjonal domstol, mens tanken om en internasjonal politistyrke er

heilt oppgitt.

Spørsmålet om det denne gang skal lykkes å skape en god varig fred avhenger for det første av enighet og godt samarbeide mellom stormaktene og for det annet av et godt forhold mellom stormaktene og småstatene. Løsningen av det første spørsmålet er en absolutt betingelse for varig fred. Løses det første spørsmålet, men ikke det andre, vil det kanskje kunne skapes en forholdsvis varig fred, men ingen god fred, m.a.o. ikke virkelig fred. Lykkes det å løse begge spørsmål, vil freden bli god og varigere.

Det ømme punkt i forholdet mellom stormaktene er forholdet mellom Sovjetunionen på den ene side og Storbritannia og USA på den annen. På tross av det gode samarbeide under krigen er det neppe tvil om at Sovjet fremdeles er temmelig mistenklig overfor vestmaktene. Storbritannias og USA's nektelse av å godkjenne det nye Russland, utesengninga fra Folkeförbundet, ignoreringen av Russland ved Münchenavtalet osv. er nok ikke glemt. Og en vet ikke om omvurderingen av Russland i England og Amerika vesentlig er et krigsfenomen, det er igjen meget avhengig av om modifiseringen av det russiske syn på mange områder er av taktisk eller prinsipiell karakter. I tillegg til de sterke interessemotsetninger det alltid vil være mellom stormakter kommer også de ulike livssyn. Men tross motsetningene tyder alt på at et samarbeid mellom stormaktene fremover skal kunne lykkes. Viljen synes å være god og det er det avgjørende. Moskvakonferansen og konferansen i Teheran var kraftige steg i den riktige retningen.

Det er naturlig at det er det annet spørsmål, forholdet mellom stormaktene og småstatene som ligger de små nasjonene mest på hjertet. Men en må ikke glemme at et godt forhold mellom stormaktene er en absolutt betingelse for fred. Småstatene må derfor av all makt søke å jevne ut motsetningene mellom stormaktene. Og de små nasjonene har sikkert også store muligheter som bølgebrytere hvis de lar sin utenrikspolitikk bestemme av dette syn.

Den første betingelse for at småstatene skal kunne bidra til å løse denne oppgaven, er full suverenitet. Intim tilknytning til en bestegn stormakt må også unngås hvis dette går ut over en annen stormakts interesser. Det er langt viktigere at det oppnås enighet og etableres et godt samarbeid med de store enn at de små får være med i dröftingen av fredsorganisasjon fra første stund. Dersom stormaktene på dette tidlige stadium ønsker å drøfte en fredsorganisasjon alene for lettere å komme til enighet og legge et bedre grunnlag for videre dröftinger på bredere basis, bør de små nasjonene ingen innvendinger reise mot denne fremgangsmåten. Skulle 50-60 stater delta i disse preliminære drøftelser ville sjangrene for enighet være uhyre små. Det er faktisk en rekke uttalelser fra ansvarlig hold som går ut på at de fire stormakter ikke har til hensikt å utøve noe diktatur over de små stater. Roosevelt og særlig Hull er vel de som sterkest og oftest har gitt uttrykk for dette. Som tidligere nevnt er dette syn uttrykkelig understreket i det amerikanske forslag. I en tale 6 november 1943 uttalte Stalin at Sovjetunionen sammen med sine allierte skulle hjelpe Europas folk med å gjennopprette sine stater og gi dem full rett og frihet til selv å velge sin statsform. Sovjetunionen skulle være med på å "opprette et varig økonomisk, politisk og kulturelt samarbeide mellom Europas folk, et samarbeide som er basert på gjensidig tillit og hjelp". Eden har uttrykkelig sagt at det ikke er fare for noe stormaktsdiktatur og Churchill har gitt uttrykk for det samme. I beslutningen fra møtet i Teheran mellom Roosevelt, Stalin og Churchill heter det at de representerte makter, "kommer til å söke samarbeide og vente hjelp fra alle land, store og små, likesom våre egne i hjerte og sinn ønsker å rydde ut tyranni og slaveri, undertrykking og intoleranse." Dette skulle være klare uttrykk for vilje til samarbeide og til respekt for de små lands rettigheter. Det er rimelig og riktig at de små stater har vært på vakt overfor de store, men det synes ikke å være noen grunn til å mistenkliggjøre stormaktenes arbeide for å skape grunnlag for en varig og virkelig fred.

Ved en lunch i den utenlandske presseforening i London den 7. juni i år uttalte kong HAAKON: "I den nye organisasjon skal alle stater, store som små, spille sin rolle, men vi må bli spurt og vi må delta i beslutningene og ikke stilles overfor fullbyrdede fakta. Vi er dog rede til å la de store statene spille den rolle som de har rett til." Kong Haakons syn er det norske syn på saken. Det blir sikkert delt av alle de små landene, og skulle ikke komme i motsetning til stormaktenes interesser. Blir den nye fredsorganisasjonen bygget på et slik prinsipp, skulle det være godt håp om en varig fred.

vvv

Fransk frigjöring.

De alliertes strålende seier i slaget om Frankrike skyldes ikke minst det ypperlige samarbeid mellom invasjonstruppene og den franske motstandsbevegelsen, både de aktive militære grupper og befolkningen forvrig. Deres gredde, velorganiserte og disiplinerte innsats bidro i høy grad til å sette de tyske styrker ut av spillet, gjorde det mulig å gjennomføre befrielsen på forbausende kort tid og reduserte betydelig dens

omkostninger både i menneskeliv og materielle verdier. Bortsett fra området ved selve bruhodet i Normandie, hvor det gikk sterkt ut over enkelte byer, kostet feittoget forbausende lite av franske liv og fransk eiendom. Det viser betydningen av en vel forberedt motstandsbevegelse i alle okkuperte land, og eksemplet fra Frankrike kan gi også oss mange verdifulle lærdommer.

På grunnlag av direktivene til den franske motstandsbevegelse og meldingene om dens innsats kan man danne seg et ganske godt inntrykk av hvordan det hele løp av. Straks invasjonen begynte, ble det fra den allierte overkommando sendt ut generelle forholdsregler for befolkningen i Frankrike (som i de andre besatte land); disse retningslinjer gikk ut på at befolkningen i første omgang skulle holde seg i ro og utføre sitt vanlige arbeid, hvis man ikke hadde fått særlige instrukser ad annen vei. En forhastet reisning av hele folket kunne forsinke frigjøringen i stedet for å påskynde den. I et opprop fra den provisoriske franske regjering i Alger (de Gaulle-myndighetene) het det at alle franske menn var mobilisert for frigjøringskampen fra og med invasionsdagen, men de sivile ble heller ikke her oppfordret til å gripe åpeqt inn i kampen. De skulle ha som oppgave å sabotere i det stille, de skulle hjelpe innenriksstyrkene og de allierte Fallskjermjegere og ellers sinke tyskerne dersom det var mulig.

De aktive militære styrker i Frankrike - "Armée de la Resistance" og "Le Maquis", nå slatt sammen under betegnelsen "Forces Françaises de l'interieur" (FFI) - fikk sine spesielle instruksjoner, dels gjennom kringkastingen, dels direkte og hemmelig fra den allierte overkommando gjennom de spesielle organer. Både de åpne direktiver og rapportene om FFIs virksomhet viser tydelig at hovedangrepene ble satt inn mot de tyske sambandslinjer, jernbaner, veier, bruer, lokomotiver og annet rullende materiell, olje-lagre, telefon- og telegraf-linjer osv. Endel tilfeller - særlig i kampens senere faser - ble det også satt inn angrep fra FFIs side mot tyske troppeavdelinger direkte, men det hovedinntrykk man får, er at de indre styrker etter den allierte overkommandos mening egner seg bedre til å forsinke tyskerne enn til å drepe dem og at de gjør best nytte ved den mer indirekte innsats.

I invasjonens første kritiske fase, da det gjaldt å sikre bruhodet og hindre at tyskerne ved å kaste fram sine operative reserver i en fart fikk drevet de allierte på sjøen igjen før de hadde ordentlig fotfeste, spilte FFI en meget viktig rolle ved siden av og i samarbeid med det allierte flyvåpen når det gjaldt å bryte de tyske kommunikasjonslinjer og sinke framföringen av troppene på alle måter. Et viktig trekk man i denne forbindelse bør merke seg, er at alle franskmenn som arbeidet i transport- etatene fikk ordre om å sabotere tyske transporter i så stor utstrekning som overhodet mulig; en kan derfor nærmest negne disse grupper av folket med til de aktive styrkene. De åpne instruksene fra general Eisenhower begynte alt selve invasionsdagen og ble gjen-tatt og supplert siden. Funksjonærene og arbeiderne i jernbane, veivesen, kanalvesen osv. fikk ordre om med alle midler å hindre tyske transporter, enten de gikk fram over hovedlinjene eller ble forsøkt presset fram over sidelinjer. FFI fikk ordre om å hjel-pe til med dette arbeidet, men alle andre ble bedt om å holde seg unna og overlate ar-beidet til "fagfolkene". Senere ble ordrene differensiert noe: jernbanefolk i kampso-nene ble således skilt ut som en egen gruppe, de skulle ikke sette alt inn på å sabote-re til siste øyeblikk, men trekke seg ut av kampen og holde seg skjult slik at de kunne stå til de alliertes disposisjon så snart området var befridd. Det samme gjaldt f.eks. dokkarbeiderne i Cherbourg, fabrikker og verkstedsarbeidere og fabrikkeiere; de skulle forsøke å hindre tyske ødeleggelsesverk og ellers forsøke å komme seg igjennom kampda-gene så de kunne stå til tjeneste for de allierte etterpå.

I en senere fase av slaget om Frankrike, da bevegelseskrigen var kommet i gang og de allierte gjennomførte sine store omfatningsoperasjoner, spilte også FFIs angrep på sambandslinjene en meget viktig rolle, 1) fordi de hindret tyskerne i å gjennomføre de raske troppeflytninger som var nødvendige for å møte stadig nye trusler i flanke og rygg, 2) fordi aksjoner mot telefon, telegraf osv. sterkt reduserte effektiviteten av den tyske underretningstjeneste, slik at overledelsen - som bare i liten grad kunne nyt-tiggjøre seg flyrekognosering p.g.a. underlegenheten i luften - for en stor del måtte treffere sine disposisjoner i blinde, og 3) fordi den tyske härlledelses muligheter for å få sine ordrer raskt og hemmelig fram til de enkelte forband ble sterkt beskåret, noe som i høy grad vanskeligjorde et samlet, planmessig forsvar; betydelige styrker måtte trenne sine disposisjoner på egen hånd og uten oversikt over situasjonen i sin helhet.

I en ennå senere fase av kampene kom FFIs aksjoner direkte mot tyske styrker til å spille en stor rolle. Det var særlig etter at det tyske forsvar var begynt å bryte sammen. Ved å gå til angrep mot tyske nøkkelstillinger, f.eks. trafikk-knutepunkter, og besette dem, avskår FFI ofte betydelige tyske styrker fra deres retrettveier. Likeså har det vært av stor betydning at opprensings-operasjoner (overfor både tyske avdelin-ger og franske quislinger) i stor utstrekning har kunnet overlates til FFI, slik at de